Samuel Beckett ile Görüşmeler

CHARLES JULIET

Türkçesi: Sema Rifat

Samuel Beckett ile Görüşmeler CHARLES JULIET

DENEME

DENEME

Samuel Beckett ile Görüşmeler

Charles Juliet
Özgün adı: Rencontres avec Samuel Beckett
Fransızca'dan çeviren: Sema Rifat

© P.O.L Éditeur, 1999
© Omnia A.Ş.
1. Baskı: 2000 adet
Om Yayınevi, İstanbul, Mayıs 2000

Yayına hazırlayan: Berrak Yedek-Chouteau
Kapak tasarımı: Halil Ustaoğlu
Grafik uygulama:
HüseyinVatan-Abdullah Ecirli
Baskı ve cilt: Mart Matbaası
ISBN 975-6827-40-8

Om Yayınevi
Perihan Sok. No: 126/1
80260 Şişli-İstanbul
Tel: (0212) 296 82 41
Faks: (0212) 296 62 44
e-mail: omnia@prizma.net.tr

Charles Juliet

SAMUEL BECKETT İLE GÖRÜŞMELER

Türkçesi: Sema Rifat

OM İZLENİM

Aynı anda hem karanlıkta hem de aydınlıktaysak, açıklanamaz olanla da karşı karşıyayız demektir.

Samuel Beckett

Hiçbir şeyle uğraşmayıp öylece oturduğu zamanlardaki o alışılmış duruşunu daha şimdiden aldı bile.

24 Ekim 1968

Enterfona basıyorum. Beni yukarı davet ediyor. Asansörden çıktığımda çarpıyorum neredeyse ona. Sahanlıkta bekliyormuş. Çalışma odasına giriyoruz. Çalışma masasının karşısındaki küçük bir kanepeye yerleşiyorum, o da bir tabureye oturuyor, benim yan tarafıma gelecek biçimde. Hiçbir şeyle uğraşmayıp öylece oturduğu zamanlardaki o alışılmış duruşunu daha şimdiden aldı bile: Bir bacak öbürüne dolanmış, çene avuç içine alınmış, sırt kamburlaşmış, gözler yere dikilmiş.

Sessizlik çöküyor, bunu bozmanın da pek kolay olmayacağını biliyorum. Asıl kendisi sorudan başka

Birden Beckett'in, biriyle buluşup bir iki saat sonra da tek söz etmeden ondan ayrılabileceğini anımsıyorum... Ciddi, karamsar bir hali var. Kaşları çatık.

şey olmayan birine gelip de sorular sormak tuhaf bir fikir diye düşünüyorum. Bakışlarını kaçırıyor, ama gözlerini üstüme çevirmeye girişeceğini hissettiğim an bu kez ben başka tarafa bakıyorum. Böylece, yapıtlarından çok şey edinmiş olduğum ve yalnızlığım içinde kendisiyle sonu gelmez diyaloglar sürdürdüğüm o adamın karşısındayım işte. Bütün bu nedenlerden ötürü onu bir dost olarak görüyorum, ama şaşırtıcı da olsa benim onun için yabancıdan farksız biri olduğumu kabul etmem gerekiyor. Zaten bu söyleşi boyunca birbirine böylesine karşıt veriler arasında uyum sağlamakta güçlük çekeceğim.

Sessizlik o kadar koyu ki hani neredeyse katılaşacak. Birden Beckett'in, biriyle buluşup bir iki saat sonra da tek söz etmeden ondan ayrılabileceğini anımsıyorum –Maurice Nadeau söylemişti bunu bana–, anlayışla karşılıyorum elbette.

Gizliden gizliye gözlemliyorum onu. Ciddi, karamsar bir hali var. Kaşları çatık. Bakışı dayanılmaz

Beni en çok etkilemiş olan şeyin,
Textes pour rien'*de egemen olan*
o garip sessizlik olduğunu
açıklıyorum; bu öyle bir
sessizlik ki...

derecede keskin. Belli bir şaşkınlığa kapıldığım halde, konuşmaya değilse bile en azından bir ses çıkarmaya zorluyorum kendimi.Ve ancak işitilebilecek bir sesle, yirmi iki yaşındayken *Molloy*'u okumaya çalışmış olduğumu anlatmaya başlıyorum ona. Bu yapıttan hiçbir şey anlamamış, öneminden hiç kuşkuya düşmemiş olduğumu söylüyorum. Ne ilginçtir ki, okumak niyetinde olmasam bile, onun daha sonra yayımlamış olduğu kitapları edindiğimi ekliyorum. 1965 yılının ilkbaharında ve tam anlamıyla rastlantısal olarak *Textes pour rien* 'in on satırına şöyle bir göz attığımı söylüyorum. Bu kitabı elimden bırakamadığımı ve coşkuyla bir çırpıda okuyup bitirdiğimi anlatıyorum. Daha sonra yapıtlarının içine daldığımı ve bunun beni alt üst ettiğini söylüyorum. Kitaplarının herbirini defalarca okuduğumu belirtiyorum. Beni en çok etkilemiş olan şeyin, *Textes pour rien*'de egemen olan o garip sessizlik olduğunu açıklıyorum; bu öyle bir sessizlik ki insan ona, en büyük

"...insan kendini dinlediğinde,
duyduğu şey edebiyat değildir."

yalnızlığın en uç aşamasında ulaşabilir ancak; kişinin herşeyi terkettiği, herşeyi unuttuğu ve herşey suskunluğa bürünmüşken, mırıldanan bir sesi yakalayan şu gözcüden farksız olduğu zamanki sessizlik bu. Evet, sözün çıplaklığıyla uzayıp giden garip bir sessizlik. Retorikten yoksun, edebiyattan yoksun bir söz, onun söyleyeceği şeyi geliştirmesi için kendisine gerekli olan şu ufacık öğüt payıyla asla anlaşılmaz hale gelmemiş bir söz.

– Evet, diye kabul ediyor boğuk bir sesle, insan kendini dinlediğinde, duyduğu şey edebiyat değildir.

Onun şu son aylarda ağır biçimde hastalanmış olduğunu biliyorum. 3 Mayıs tarihli o ilk randevu da zaten bu yüzden gerçekleşememişti. Bir gün önce, sanatçılar için özel açılışında Hayden sergisine gitmiş, hastalık da o gece ortaya çıkmış. Beni karşılayan Bayan Beckett, gripten söz etmişti, öngörülen randevunun iptal edilmediğine ama yalnızca birkaç gün ertelenmesine karar vermiştik. Ancak, ben boş yere bir telefon gelir diye beklemiştim.

"...Beden çekip gidiyorken içimizdeki ateş yanmaya devam ediyor..."

Dört ay sonra öğrendim ki akciğerinde bir apse oluşmuş, bunun üstüne hemen, yoksa bu durum savaştan önce bir akşam yolda bir sokak serserisinin gelip hiç yoktan onu bıçaklamasının yıllar sonra ortaya çıkan bir sonucu mu diye sormuştum kendi kendime.

Sağlığıyla ilgili sorular yöneltiyorum ona. Bilgi veriyor o da bana. Ardından konuşma yaşlılık konusuna kayıyor.

– Ben her zaman zinde, etkinlik içinde geçen bir yaşlılık dönemi dilemişimdir... Beden çekip gidiyorken içimizdeki ateş yanmaya devam ediyor... çoğu kez Yeats'i düşünmüşümdür...En iyi şiirlerini altmış yaşından sonra yazmıştır o...

Sorularıma karşılık olarak Dublin Üniversitesi'nden istifa ettikten sonra geçirdiği son derece iç karartıcı yıllardan söz ediyor bana. Önce Londra'da yaşamış, sonra da Paris'te. Parlak biçimde başlayan üniversite kariyerini sürdürmekten vaz geçmiş, ama yazar olmayı da düşünmüyormuş. Montparnasse'taki bir

"İçimde katledilmiş bir varlık taşıdığım duygusunu hep hissetmişimdir."

otelin küçük bir odasında kalıyormuş, kendini yitip gitmiş ve ezik hissediyor, bitip tükenmiş biri gibi yaşıyormuş.Yataktan öğlende kalkıyor, kahvaltı etmek için en yakın kahveye gidebilecek gücü kendinde ancak bulabiliyormuş. Hiçbir şey yapamıyormuş. Okuyamıyormuş bile.

– Bir Oblomov olmayı kabul etmiştim... Sonra da çok alçak sesle bezgin bir halde ekliyor:

– Karım da vardı... Berbattı durum...

Başka sorular da soruyorum kendisine. Ama pek de iyi anımsayamıyor. Ya da o döneme geri dönmek istemiyor. Bana zihinsel çöküşten, karanlık ve sıkıcı dönemden söz ediyor...Ardından:

– İçimde katledilmiş bir varlık taşıdığım duygusunu hep hissetmişimdir. Ben doğmadan önce katledilmiş bir varlık. Bu katledilmiş varlığı bulmak zorundaydım ben. Ona yeniden can vermeyi denemeliydim. Bir keresinde Jung'un bir konferansını dinlemeye gitmiştim...Hastalarından birinden, gencecik bir kızdan

"... içimde hep hiç doğmadığım duygusunu taşımışımdır."

söz etti...Konferansın sonunda, herkes gidiyorken o da öylece sustu kaldı. Yaptığı keşiften şaşırmış bir halde kendi kendine konuşurken şunları ekledi:

– Aslında, o kız hiç doğmamıştı.

Ben de içimde hep hiç doğmadığım duygusunu taşımışımdır.

Bu konferansın sonu da zaten *Tous ceux qui tombent*'un (Bütün Düşenler) bir kesitini sağladı:

"*Bayan Rooney*. – Tam ne diyordu unuttum, hani şu yeni ruh doktorları var ya bir gün işte onlardan birinin verdiği bir konferansa katıldığımı anımsıyorum. Şöyle diyordu...

Bay Rooney. – Bir deli doktoru mu?

Bayan Rooney. – Yok, yok, yalnızca zihinsel yıkıma ilişkin. At sağrıları konusundaki şu benim eski saplantıma biraz ışık tutar sanıyordum.

Bay Rooney. – Bir veteriner mi?

Bayan Rooney. – Hayır hayır, yalnızca zihinsel çökmeye ilişkin, adı geceleyin gelir aklıma. Bize çok garip ve mutsuz bir küçük kızın

(Susar.)

öyküsünü ve bir de ona yıllar süren başarısız bir tedavi uyguladıktan sonra nasıl bu işten vazgeçmek zorunda kaldığını anlattı. Onda hiçbir anormallik bulmadığını söylüyordu, kız hasta falan değilmiş, hiçbir şeyi yokmuş. Anladığına göre ondaki tek şey ölüyor olmasıymış. Dolayısıyla sorumluluğu üstünden atmış, kız da gerçekten kısa süre sonra ölmüş.

Bay Rooney. – İyi de, bunda bu kadar olağanüstü olan ne?

Bayan Rooney. – Hiç, yalnız söylediği bir şey ve bunu söyleyiş biçimi o zamandan beri hiç aklımdan çıkmadı.

Bay Rooney. – Geceleyin yatağında solucan gibi fıkır fıkır bir o yana bir bu yana dönüp duruyor, gözünü kırpmıyor, hep bunu düşünüyorsun.

Bayan Rooney. – Bunu ve daha başka şeyleri ...korkunç şeyleri. (Susar.) Küçük kızla ilgili anlattıkları bittikten sonra, epey bir süre, en azından iki dakika kadar masasına eğilmiş bir halde öylece kalakaldı,

"... ruhsal bakımdan son derece karanlık ve yoksul geçen bir yıl..."

sonra birden başını kaldırdı ve sanki içine bir vahiy gelmiş gibi haykırdı, gerçekte kız hiç doğmamıştı, işte buydu onun hastalığı! (Susar.) Konuşmasını baştan sona hiçbir nota bakmadan sürdürdü. (Susar.) Ben konuşma bitmeden ayrıldım."

1945'te Beckett, savaşın başlangıcından beri görmediği annesini ziyaret etmek için İrlanda'ya dönmüş. Sonra 1946 'da onu yeniden görmeye gitmiş ve bu kez, yapacağı şeyle ilgili o müthiş vahiy doğuvermiş içine.

– Bu işin böyle süremeyeceğini anladım.

Bunun üstüne o gece, Dublin'de, dalgakıranın ucunda, fırtınanın ortalığı kasıp kavurduğu sırada ne olduğunu anlattı bana. Söylediğiyse *La dernière bande*'ın (Son Band) şu kesitinden aktardığı şeydi:

"O unutulmaz Mart gecesine kadar, ruhsal bakımdan son derece karanlık ve yoksul geçen bir yıl; fırtınada, dalgakıranın ucundayken kafamda her şeyin aydınlanıverdiği

Molloy'un *ilk tümcesini yazdığımda nereye doğru gittiğimi bilmiyordum. İlk bölümü bitirdiğimdeyse nasıl devam edeceğimi bilmiyordum.*

o an asla çıkmayacak aklımdan. Belirmişti o gizli görüntü en sonunda. O zaman aniden gördüğüm şey şuydu: Tüm yaşamıma kılavuzluk etmiş olan şey inançtı, yani —koca koca granit kayalıklar ve deniz fenerinin ışığında fışkırıp yükselen köpükler ve pervane gibi fırıl fırıl dönen rüzgarölçer, sonunda anlamıştım işte: Her zaman var gücümle bastırmaya çalıştığım karanlık, gerçekte benim en[1]— ölünceye kadar, fırtına ve gece ile aklın ışığı ve ateşin bozulmaz birlikteliği."

– Bütün zehirleri atmak gerekiyordu... (Bu sözlerle hiç kuşkusuz zihinsel inceliği, bilgiyi, kendine güvenmeyi, yaşama egemen olma gereksinimini kastediyordu), uygun olan dili bulmak gerekiyordu... *Molloy*'un ilk tümcesini yazdığımda nereye doğru gittiğimi bilmiyordum. İlk bölümü bitirdiğimdeyse nasıl devam edeceğimi bilmiyordum. Her şey böyle oluverdi. Düzeltme falan yapmadan. Hiçbir ön çalışmam yoktu. Hiçbir şey hazırlamamıştım.

"Tek çözüm vardı, ölümdü bu."

Ayağa kalkıyor, çekmecelerden birinden kabı solmuş oldukça kalın bir defteri çekip alıyor ve bana uzatıyor. *En attendant Godot*' nun (Godot'yu Beklerken) elyazması. Savaş dönemine ait gri renkte, küçük kareli, kalitesiz kaba kağıtlar bunlar. Yalnızca sağ sayfalar güçlükle okunabilen küçük yatık yazılarla doldurulmuş. Heyecanla çeviriyorum yaprakları. Son bölümde, sol sayfa da kullanılmış ama okumak için defteri ters çevirmek gerekiyor. Gerçekten de bu metinde hiçbir düzeltme yok. Ben birkaç replik çözmeye çalışırken, o mırıldanıyor:

– Bunun düzenlenişi el ile sayfa arasında gerçekleşiyordu.

Hayır Doğulu filozof ve düşünürleri okumamış.

– Onlar bir çıkış yolu önerirler, bense bir çıkış yolu olmadığını hissediyordum. Tek çözüm vardı, ölümdü bu.

Yazı yazıyor muydu, yazabiliyor muydu hâlâ? Bunu soruyorum ona.

– Önceki çalışma bu çalışmanın hangi biçimde olursa olsun sürdürülmesini engelliyor. *Têtes mortes*'unki

"Yazı yazmak beni sessizliğe sürükledi."

gibi metinler yazabilirim elbette. Ama yazmak istemiyorum. Küçük bir tiyatro oyununu çöp sepetine daha yeni attım. Her seferinde bir adım daha ilerlemek gerekiyor.

Uzun bir sessizlik.

– Yazı yazmak beni sessizliğe sürükledi.

Uzun bir sessizlik.

– Ama yine de devam etmeliyim...Sarp bir kayalıkla karşı karşıyayım ve ilerlemem gerekiyor. Olanaksız değil mi? Ama yine de gidebilir insan. Sefil birkaç milimetrecik olsun ilerleyebilir...

Bu arada doktor kesin öğütler vermiş Beckett'e. Şimdi bazı ilaçları alma zamanı geldi, söyleşimizi bir an yarıda kesmek zorunda kaldığından ötürü özür diliyor.

Randevu istemek için kendisine yazdığım mektupta, Bram Van Velde 'yi tanıdığımı belirtmiştim.

İkisinin arasında eskiye dayanan bir dostluk var, ama Bram Van Velde Cenevre'de yaşıyor, hiç mektup yazmaz, bu yüzden de aralarındaki bağlantı kopmuş artık.

"Durum berbattı…"

Onun nasıl olduğunu soruyor bana.

Çalışma masasının tam karşısında Bram Van Velde'nin bir tuvali var. Şu anda benim arkamda ve ben bunun farkına varıyorum.

Gizemli bir kompozisyon bu, savaştan önce, bir geçiş döneminde yapılmış.

Beckett'in bu tuvali ne kadar çok sevdiğini biliyorum, ama onu satın alırken, en büyük yaşam sıkıntısı içinde olan bir ressamın yardımına koşma kaygısı içinde olduğunu da sanırım tahmin edebiliyorum.

Henüz ayaktayken pencereden dışarıya şöyle bir göz atıyorum, ve bitmekte olan şu sonbahar gününün pusları arasından Santé cezaevinin çatıları ve duvarlarını hayal meyal görüyorum.

Beckett bana Bram Van Velde 'den, ona karşı beslediği büyük sevgiyi sezebileceğim bir tonda söz ediyor.

– Durum berbattı, diye devam ediyor. Korkunç bir sefalet içinde yaşıyordu. Atölyesinde, hiç kimseye göstermediği tuvalleriyle yalnız

Yazı yazdığından beri, hemen hemen hiç okumuyor artık, bu iki etkinliğin birbiriyle bağdaşmaz olduğunu düşünüyor.

başına yaşıyordu Karısını yeni kaybetmişti ve öylesine kederliydi ki... Kendisiyle biraz yakınlık kurmama izin verdi. Bir dil bulmak, ona ulaşmak zorunda kaldım.

Beckett daha sonra beni tanımaya, hangi yolu benimsediğimi öğrenmeye çalışıyor.

Ben de ona yeniden, işiyle ve yapıtlarıyla ilgili daha başka sorular soruyorum.

Hayır, yapıtlarının içerdiği enerji yükü konusunda bir kanıya varamıyor. Kitaplarının da onları okuyanlar için neler temsil edebileceğini düşünemiyor.

– Tıpkı yuvasındaki bir köstebek gibiyim ben.

Yazı yazdığından beri, hemen hemen hiç okumuyor artık, bu iki etkinliğin birbiriyle bağdaşmaz olduğunu düşünüyor.

Proust üstüne yazdığı denemenin ukalaca olduğu kanısında, Fransızca'ya çevrilmesine de karşı çıkıyor.

Fransızcayı seçmiş olmasının nedeni bu dilin onun için yeni olmasıymış. Bir yabancılık kokusu

Bazı karakterleri sevmediğini, bunların" uygun düşmediğini" açıklıyor.

taşımasıymış. Bir anadili kullanımının özünde olan otomatizmlerden kurtulmasına olanak vermesiymiş.

Molloy'a başladığında öğleden sonraları yazıyormuş. Ama o zaman da geceleyin bir türlü uyuyamıyormuş. Bu yüzden sabahları yazmak durumunda kalmış.

Yapıtlarında zayıf yanların bulunduğunu düşünüyor. Bazı karakterleri sevmediğini, bunların" uygun düşmediğini" açıklıyor.

– Gerekli zayıflıklar vardır elbette, ama bazıları da var ki bunlardan ötürü kendimi bağışlamıyorum.

Ona günlerini nasıl geçirdiğini, insanın o bocaladığı, kafasının karıştığını hissettiği anlarda, yapmış olduğu şeylerin kendisine gerçek bir yardımı dokunup dokunmadığını soruyorum.

– O zamanlar, hastalığın bana çok yararı oldu.

Kitaplarından birini almak için ayağa kalktığı ve bana ithaf etmek için masasına oturduğu sırada bir süre ona bakıyorum.

Yakışıklılığı. Ciddiliği. Dikkatini

Suskunluklarındaki yoğunluk.
Görünmeyeni var etmesindeki
şiddet.

bir noktada toplaması. Çarpıcı çekingenliği. Suskunluklarındaki yoğunluk. Görünmeyeni var etmesindeki şiddet.

Bu derece etkileyici olması hiç kuşkusuz onun böyle görülebildiğinden, ama aynı zamanda ve belki de özellikle mutlak sadeliğinden kaynaklanıyor diye düşünüyorum. Davranış, düşünce ve anlatımındaki sadelikten. Özü bakımından farklı biri kuşkusuz. Üstün bir insan.Yani şunu demek istiyorum: Esasla ilgili olan sürekli bir sorgulamanın derinliklerinde, en alt düzeyde duruyor bu adam.Ve birden şu gerçeklik beliriveriyor: *Beckett l'inconsolable* (Teselli Edilemeyen Beckett)...

Sahanlıkta bir süre daha konuşuyoruz. Hâlâ çok yorgun olduğunu söylüyor ve beni akşam yemeğine alıkoyamadığı için özür diliyor. Ama ben gelecek bahar için randevuyu koparmış bulunuyorum, o zaman mutlaka birlikte akşam yemeği yiyeceğimizi söylüyor.

Burada kaldığım süre boyunca ne ile uğraşacağımı merak ediyor. Ona

Davranış, düşünce ve anlatımındaki sadelik...

hiçbir tasarımın olmadığını ve Paris'e yalnızca kendisini görmek için gelmiş olduğumu söylüyorum.

– Yok, yok. Beni görmek için Lyon'dan ta buralara kadar gelmemeliydiniz.

1. Bu noktada iki çizgi arasında teybin durdurulup bandın ileriye doğru sarılması, sonra teybin yeniden durdurulması söz konusudur. (ç.n.)

Sonbaharda da tam ona yazmaya hazırlandığım sırada Nobel ödülü verildi kendisine.

29 Ekim 1973

Onu yeniden görmek için neden beş yıl geçmesini bekledim ki? 1969 baharında Paris'e gitmedim elbette. Sonbaharda da tam ona yazmaya hazırlandığım sırada Nobel ödülü verildi kendisine. Fransa'dan, İngiltere'den, İrlanda'dan, hattâ Amerika Birleşik Devletleri'nden bile hayranları, üniversite hocaları, eski tanıdıkları, liseden ve üniversiteden eski arkadaşları, aile üyeleri akın etti. Bunalmıştı Beckett, hattâ bir gün Bram'a dairesinin "tam bir yolgeçen hanına" döndüğünü söylemişti. O tarihten başlayarak bütün o yıllar boyunca ortaya çıkmama kararı aldım.

Closerie des Lilas 'da buluşacağız.
...bu birahaneyi efsanevi bir yer haline getirmiş olan bütün o ünlü yazarları – Joyce, Hemingway, Gerçeküstücüler, ve daha birçokları– düşünmeden edemiyorum.

Closerie des Lilas 'da buluşacağız. Ben buraya daha önce hiç girmemiştim, onu beklerken, bu birahaneyi efsanevi bir yer haline getirmiş olan bütün o ünlü yazarları – Joyce, Hemingway, Gerçeküstücüler, ve daha birçokları – düşünmeden edemiyorum. Randevu saatimiz olan tam on dokuzda onun o uzun silüetini görüyorum. Koyu renk camlı gözlüğü. Koyun derisi ceketi. Özellikle hoş bir tondaki soluk kırmızı boyun atkısı.

Ona doğru yürüyorum, kendimi gösteriyorum. Elimi bırakmadan birkaç saniye bana bakıyor sessizce. Gözlüğünü çıkartıyor, içeri giriyoruz.

Ceketini çıkartıyor, beni arkalıksız kanepeye oturtuyor, kendisi de , karşı karşıya gelmeyeceğimiz biçimde kararlı bir tavırla yanlamasına yerleştirdiği bir iskemleye oturuyor. Koyu renk kadife pantolonu biraz yıpranmış. Üstünde gri mavi renkte kıvrık yakalı bir pülover var.

Kollarını sıvıyor. Yanıp esmerleşmiş, dinginleşmiş. Gülümsüyor

O kadar ciddi bir hali var ki,
bu durum huzursuzluğunuzu
bastırıyor,
...ve birden içinizdeki karanlıkta
uyumakta olan şeyi yeniden
uyandırıyor.

bana. Sonra kendi içine kapanıyor ve koyu bir sessizlik örtü gibi çöküyor üstümüze.

Diyaloğumuzu nasıl başlatsam acaba? Birinci derecede önem taşımayan şeylerden söz etmek, kendisine sormayı arzu ettiğim soruları öyle birdenbire sormak kadar olanaksız. O kadar ciddi bir hali var ki, bu durum huzursuzluğunuzu bastırıyor, sizi merkeze doğru çekiyor ve birden içinizdeki karanlıkta uyumakta olan şeyi yeniden uyandırıyor.

Ben konuşmaya girişmeden önce aradan uzun bir süre geçiyor.

Fas'tan yeni dönmüş, beş hafta kalmış orada. Araba kiralayıp ülkeyi gezmiş, denize girmiş, sûklarda dolaşmış, plajlarda uyumuş...

Peki orada kaldığı bu süre içinde biraz çalışmış mı acaba?

– Hayır, çalışmayı sürdürmekten çok bir kaçıştı bu.

Uzun uzadıya Bram'dan söz ediyoruz. Bana onun nasıl olduğunu, çalışıp çalışmadığını, ne gibi resimler yaptığını, eskiden olduğu gibi yürüyüş yapmayı sevip sevmediğini, yine

Çok alçak sesle, kısa kısa
tümcelerle konuşuyor...

hep o kadar sessiz olup olmadığını soruyor. Üzülerek artık birbirlerini görmediklerini saptıyor, ama ben, bu durumun Bram'ın onu sık sık düşünmesini engellemediği konusunda güvence veriyorum kendisine.

Bana Bram'ın kız kardeşi Jacoba'dan söz ediyor; Amsterdam'da, kendisinden daha genç ama felçli bir erkek arkadaşının yanında sıkıntı içinde yaşıyormuş. Bram'ın bundan haberi olup olmadığını soruyor.Ve ben daha sorusunu yanıtlamadan o, belirgin bir sevgi yüklü gülümsemeyle devam ediyor:

– Yok. O bütün bunlardan uzaktır.

Çok alçak sesle, kısa kısa tümcelerle konuşuyor, kimi kez de, gürültü patırtıdan dolayı, sözcükler onun ne dediğini anlamamı engelleyecek biçimde duyulmaz oluyor.

Son zamanlarda pek çok oyun sahnelemiş. Özellikle de Almanya'da. Bu işin ona ilginç gelip gelmediğini soruyorum.

– Evet. Ama eğlencenin de bir parçasıdır.

Fin de partie'*nin* (Oyun Sonu)
kurgulandığı Köln'de sahnelemeye
ilişkin bilgilerin göz önüne
alınmadığına ...üzülüyor.

Fin de partie'nin (Oyun Sonu) kurgulandığı Köln'de sahnelemeye ilişkin bilgilerin göz önüne alınmadığına ve oyunun geçtiği yer olarak bir düşkünlerevi seçildiğine üzülüyor. Karikatüre dönmüş.

Ona *Watt*, daha sonra da *Molloy*'la ilgili olarak aldığı onlarca olumsuz yanıttan söz ediyorum. O da bana çalışmalarını yayımlamaktan vazgeçmiş olduğunu itiraf ediyor.

– Israr eden karım Suzanne oldu, Minuit Yayınları'nda Lindon'u da o buldu.

Olumsuz yanıtlar almaktan kurtulamayışının nedenlerini çözümlemeye çalışıyorum, bunun üzerine şu sonuca bağlıyor:

– Evet. Bir tür densizlik söz konusuydu...varlıkbilimsel bir densizlik...

Çevirilerle ilgili sorunu anımsatıyorum, o da bana bu çevirileri yapacak kişinin kendisi olduğunu söylüyor. Eğer bu işi bir başkasının yapmasına izin verirse o zaman metni baştan sona sözcüğü sözcüğüne okumak zorunda kalacağını, bunun da

Bana uzun uzun yaşlanmadan söz ediyor. Bir de dinlemenin görmeye oranla kazandığı önemden.

ona daha fazla iş ve güçlük çıkaracağını düşünüyor.

Peki kendisiyle ilgili olan o denemeler ve tezler konusunda ne düşünüyor acaba? Yararsız bir diri diri kesme ameliyatıymış gibi gördüğüm o çözümlemelerden çoğu kez pek bir şey anlamadığımı itiraf ediyorum kendisine. Sizi rahatsız eden şeyi kovarmış gibi boşlukta bir el hareketi yapıyor.

– Ne olacak üniversite çılgınlığı işte...

Bana uzun uzun yaşlanmadan söz ediyor. Bir de dinlemenin görmeye oranla kazandığı önemden. Artık göz çok daha az önem taşıyormuş.

Yok hayır, yürürken yazı yazmıyormuş. Hayır, artık uykusuzluk çekmiyormuş.

Foirades'ını bildiğimi öğrenince şaşırıyor. Bana en son piyesini yollayacak. Londra'da, ardından Almanya'da oynanmış; sahnede ağız görüntüsünden başka bir şey olmayacak olan Madeleine Renaud tarafından sahneye konacakmış.

Şu sıralar, yeni bir baskı için

Birden bakışı da yüzü de taş gibi sabitleşiyor ve o zaman onun çok uzaklarda olduğunu, herşeyi unuttuğunu, yer ve an ile ilgili en ufak bir bilinç kırıntısının olmadığını anlayabiliyorum.

Molloy'u ve devamını okumak zorunda kalmış.

– Bu okuma sizde nasıl bir etki yaptı?

Başını öne eğiyor, boşluğa bakıyor ve ben onun bir yanıt bulmasının kolay olmadığını seziyorum. Birden bakışı da yüzü de taş gibi sabitleşiyor ve o zaman onun çok uzaklarda olduğunu, herşeyi unuttuğunu, yer ve an ile ilgili en ufak bir bilinç kırıntısının olmadığını anlayabiliyorum. Büyüleyici bir görüntü. Onunla benim aramda bir metreden az bir mesafe var ve ben son derece huzursuzum, ama kendisine baktığımı görmediğinden eminim, onu büyük bir dikkatle inceliyorum.

Ne kadar kibar ve etkileyici olduğunu unutmuşum. Önden olduğu kadar profilden de hoş olan yüzünde, aşırı duyarlık ve enerji okunuyor. Görünmezi görenlere özgü bir bakışı var, son derece keskin. Alnı derin kırışıklıklarla yarılmış. Burnu gaga. Kaşları diken diken, fazlalıkları da alınmamış. Yanakları çukur ve tıraşsız. Ağzı geniş. Dudakları ince.

...bir imgeyi ya da bir eğretilemeyi çok özel biçimde kullanması, ve bundan en beklenmedik yoldan şaşırtıcı bir sonuç çıkarması...

Saçları gri, gür ve dağınık.

Aradan iki ya da üç dakika geçiyor bir türlü bitmek bilmeyen. Sonra taş canlanıyor, ben de bakışlarımı başka tarafa çeviriyorum. Yine uzun bir sessizlik oluyor. Ve tam ben, daha önce sorduğum sorunun gözden kaçmış olduğuna inanmış bir halde yeni bir soru sormaya hazırlanırken o şu saptamayı yapıyor :

– Tedirginlik yarattı.

Bu tutumunu, kendisini çeken şeye bütünüyle ve hiç düşünmeden doğal olarak dalma tutumunu ben, onu okurken hissetmiştim diyebilirim.

Soluğunuzu kesen ve sizi şaşkınlık içinde bırakan peş peşe buluşları, bir imgeyi ya da bir eğretilemeyi çok özel biçimde kullanması, ve bundan en beklenmedik yoldan şaşırtıcı bir sonuç çıkarması, kullandığı sözcüğe enerjisinin, dikkat ve yaratıcılık gücünün tümünü yüklediğini düşünmemize yol açıyor ve dolayısıyla biz onun, kendini zorunlu olarak çeken şeye bütünüyle dalma yeteneğinde olduğunu anlıyoruz.

...sanatçı biçim aracılığıyla bir tür çıkış yolu bulur.

Delikanlılığında yazar olmayı düşünmüyormuş.

Bir yığın önlem alarak, sanatçının tutumunun bana göre asla kesin bir etik titizlikten yoksun olarak düşünülemeyeceğini söylüyorum ona.

Uzun bir sessizlik oluyor.

– Doğru söylüyorsunuz. Ama ahlakî değerler açık değildir. Bunları tanımlamak olanaksızdır. Tanımlanmaları için bir değer yargısının dile getirilmesi gerekir, ki bu da olanaksızdır. İşte bu yüzden de ben asla şu saçma tiyatrosu kavramını kabul etmedim. Çünkü orada değer yargısı vardır. Hattâ gerçek
olandan bile söz edilemez. Bu da sıkıntının bir parçasıdır. Paradoksal olarak, sanatçı biçim aracılığıyla bir tür çıkış yolu bulur. Yani belli bir biçimi olmayana biçim vererek bulur. Belki de ancak bu düzeyde gizli bir doğrulama yer alacaktır.

Beckett'e yaşamıyla, şeylerin ona göre nasıl olup bittiğiyle ilgili sorular soruyorum.

Delikanlılığında yazar olmayı düşünmüyormuş. Öğrenimini tamamladıktan sonra üniversite hocalığına başlamış. Önce Dublin

Bir ara edebiyat eleştirmeni olmayı düşlemiş.

üniversitesinde Fransızca okutmanı olmuş. Ama bir yıl sonra, bu yaşama katlanamadığı için gerçek anlamda kaçmış oradan. Ta Almanya'ya kadar. İstifa mektubunu da oradan göndermiş.

– Çok kötü hareket ettim, diyor.

Fransa'ya gelmiş. Ne parası varmış ne de kimliğini gösteren belgesi. Başkan Paul Doumer yeni öldürülmüşmüş (1932 yılı), yabancılar da çok sıkı denetleniyormuş.

Bir Amerikan dergisine yaptığı *Bateau ivre*'in (Sarhoş Gemi) çevirisiyle biraz para kazanmış. Sınır dışı edilmemek için Londra'ya dönmüş. Bir ara edebiyat eleştirmeni olmayı düşlemiş. Bu amaçla birçok gazeteye başvurmuş, ama boşuna. Ailesinin yanına dönmüş. Babası bitmiş, kolu kanadı kırılmış. On beş yaşında okuldan ayrılmak, öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kalmış olduğundan oğlunun kararını anlamakta güçlük çektiği anlaşılıyor.

Beckett yirmi altı yaşına geldiğinde kendisini başarısız biri olarak görüyormuş. 1933'te babası ölmüş,

1946'da İrlanda'ya dönmüş; yazıya yaklaşımını ve anlatı anlayışını kesin olarak değiştiren o alt üst olma da işte orada... gerçekleşmiş.

bu kayıp onu son derece etkilemiş. Miras olarak küçük bir miktar para kalmış kendisine, Londra'ya gidip mobilyalı bir eve yerleşmiş ve çok yoksulluk içinde yaşamış.

1936' da uzun süren bir bunalım döneminden sonra Almanya'ya gitmiş. Trenle ve yaya olarak.

1937 yazında Paris'e dönmüş, oraya yerleşmiş. Geer ve Bram Van Velde ile dostluk kurmuş, Giacometti ve Duchamp ile görüşmeye başlamış.

Sonra savaş patlak vermiş, 1942'de karısı ve kendisi Gestapo'dan kıl payı kurtulup Vaucluse'deki Roussillon'a sığınmışlar.

1945'te annesini görmek için Dublin'e gitmiş. Ardından birkaç ay süreyle Saint-Lô'da kalarak İrlanda Kızılhaç'ının kurmuş olduğu bir hastanede ambar görevlisi ve tercüman sıfatıyla çalışmış.

1946'da İrlanda'ya dönmüş; yazıya yaklaşımını ve anlatı anlayışını kesin olarak değiştiren o alt üst olma da işte orada kaldığı sırada gerçekleşmiş.

Bunalımdan, ansızın gelen vahiy anlarından söz ediyor.

– Bu bilinçlenme derece derece mi oldu sizde yoksa yıldırım hızıyla mı gerçekleşti?

Bunalımdan, ansızın gelen vahiy anlarından söz ediyor.

– O ana kadar, bilgiye güvenebileceğime inanmıştım. Düşünsel düzlemde hazırlanmam gerektiğini sanmıştım. O günse herşey yok oluverdi.

Dudaklarımdan onun kendi sözleri dökülüyor:

"*Molloy*'u ve devamını, aptallığımı anladığım gün yazdım. Hissettiğim şeyleri o zaman yazmaya koyuldum.

Başını sallayarak gülümsüyor.

Bir gece, sık sık yaptığı gibi tek başına dolaşıyorken birden fırtınanın dövdüğü bir dalgakıranın ucunda bulmuş kendini. İşte herşey o zaman yerli yerine oturmuş gibi görünüvermiş. Kuşkularla, araştırmalarla, sorgulamalarla, başarısızlıklarla dolu yıllar (birkaç gün sonra kırk yaşına basacakmış) bir anlam kazanmış gözünde birden ve yapılması gereken şeyin gizli görüntüsü bir

"Soluk alabilmek için yaratmak zorunda olduğum dünyayı şöyle bir görüverdim."

gerçeklik gibi kendini kabul ettirmiş.

– Soluk alabilmek için yaratmak zorunda olduğum dünyayı şöyle bir görüverdim.

Molloy'u henüz annesinin yanında kalıyorken yazmaya başlamış. Sonra bu işi Paris'te ve İrlandalı bir arkadaşının kendisine geçici bir süre için evini verdiği Menton'da sürdürmüş. Ancak birinci bölümü bitirdiğinde, nasıl devam edeceğini bir türlü bilmiyormuş.

Geçmiş yıllardaki sıkıntıyı çekmiyormuş ama her şey güçlüğünü koruyormuş hâlâ. İşte böylece *Molloy*'un elyazmasının ilk sayfasındaki şu sözcüklere yer vermiş:

"Başka çare kalmayınca."

Ardından 1950'ye kadar gerçek bir yaratıcı nitelikli taşkınlığa kapılarak en çok sevdiği yapıtlar olan *Molloy*'u, *Malone meurt*'ü (Malone Ölüyor), *En attendant Godot*' yu, *L'innommable*'ı (Adlandırılamayan), *Textes pour rien*'i yazmış. Gerçekten de Beckett 1950'den sonra oluşturduğu metinlerin birer oyun

Söyleyeceği şeylerin giderek azaldığını biliyor...

yazma girişiminden başka bir şey olmadığını kabul ediyor. Geri kalanlara oranla belki de biraz daha üst düzeyde olan bölümlerin ancak tiyatroda var olabileceğini düşünüyor.

Yazdıklarının, artık *Textes pour rien* ve *L'innommable*'daki beni son derece etkileyen o ateşli havada olmadığını belirtiyor. Söyleyeceği şeylerin giderek azaldığını biliyor ve bunu neredeyse kavrayabileceği ve her ne olursa olsun daha iyi sınırlandırabileceği duygusunu taşıyor.

Henüz yeni yazmış olduğu ve ancak birkaç sayfadan oluşan metinlerden söz ediyoruz. XVII.yy. Hollandalı ressamların ölümü anımsatma işlevi gören o tablolarını anımsıyor Beckett. Bunlardan birinde Aziz Hieronymus bir kuru kafanın yanında derin düşüncelere dalmış bir halde canlandırılmış. Bu tuvalleri bizlere bırakmış olan ressamların yaptığı gibi Beckett de yaşam ve ölümü son derece dar bir alanda anlatabilmeyi istermiş.

Bana yine yaşlılıktan söz ediyor.

...belli bir biçimciliğe kaçmaktan da çekiniyormuş.

Ama en küçük bir üzüntü bile duymadan. Hatta biraz da sevimli bir havada. Ani bir yatışma onun çok daha sakin bir tarzda yazmasına olanak vermiş. Ancak belli bir biçimciliğe kaçmaktan da çekiniyormuş. Söz konusu kısa metinler üstünde çok çalışmış. Art arda pek çok aşamadan geçmiş metinler bunlar. *Imagination morte imaginez*'yi (Ölmüş Hayalgücü Hayal Ediniz) oluşturmadan önce sekiz değişik biçimini yazmış. İlkece her zaman metinlerini kısaltma yoluna gidiyormuş.

Still (sessizlik ve hareketsizlik) başlıklı bir buçuk sayfalık bir metin İtalyanca olarak yayımlanacakmış.

İçindeki o, konuşan ve olup biten şeyi dinlemek ve gözlemlemek için yine saatlerce sessiz ve hareketsiz kalıp kalmadığını soruyorum. İşitmenin görmeye oranla giderek daha çok önem kazandığını yineliyor.

Yeniden yaşlılıktan söz ediyor bana. Ama bu kez ezik, boyun eğer bir tavırla.

İlk görüşmemiz sırasında bana Yeats'in geçirdiği yaşlılığa hayran

"Yayımlanmamış olmasının hiç önemi yok. Bu iş soluk alabilmek için yapılır."

kaldığını söylemiş olduğunu anımsatıyorum kendisine.

– Evet, Yeats ve Goethe... Büyük yaratıcıların etkin ve verimli yaşlılık dönemleri.

İlk kitabım olan *Fragments*'dan (Kesitler) söz ediyor bana.

– Bu kitapta büyük bir sıkıntı duyuyor insan. Ya şimdi nasıl, daha iyi gidiyor mu?

Çalışmamla, Lyon'daki yaşamımla ilgili sorular soruyor. *Journal*'imden (Günce) söz etmeyi başarıyorum ve bir yayıncı tarafından kabul edildikten sonra yayımlanamadığını söylüyorum.

– Yayımlanmamış olmasının hiç önemi yok. Bu iş soluk alabilmek için yapılır.

Birkaç metnimi kendisine yollamamı istiyor. 1968'de, görüşmemizden sonra ve kesin isteği üstüne kendisine otuz kadar şiir göndermiştim, karşılığında o da bana bir mektup yazmıştı, benim bu mektuptan ancak şu sözcükler kalacaktı aklımda:

" Uzaklaşın, kendinizden de benden de."

...bana açıklığı öğretmiş, beni karışıklıktan kurtarmış, işin özüne oturtmuş olduğunu anlatmaya koyuluyorum.

Ona resimden söz ediyorum, konuşma arasında Matisse'in, Picasso'nun, Dubuffet'nin – retrospektif sergisini daha yeni görmüştüm – adları geçiyor. Söylediğim her şeyi kabul ediyor.

Ciddi, güleryüzlü, tüm varlığıyla burada ve dikkatli.

Zaman ilerledikçe ben de kendimi giderek daha az sıkıntıda hissediyorum, bu karşılıklı fikir alışverişiyle geçen sürenin ardından kendimi ona öylesine yakın hissediyorum ki canım ne isterse kendisine söyleyebileceğim çok eski bir dostla karşı karşıyaymışım duygusuna kapılıyorum. İşte hiç kuşkusuz bu nedenle kendim de şaşkınlık içinde kalarak onun yapıtlarıyla karşılaşmanın benim yaşamımda ne kadar önem taşımış olduğunu ona açıklama yürekliliğini gösteriyorum.

Böylece, biraz da rastgele, içimde ne varsa çorap söküğü gibi akmasına göz yumarak, bana açıklığı öğretmiş, beni karışıklıktan kurtarmış, işin özüne oturtmuş olduğunu anlatmaya koyuluyorum. Yazmış olduğu

Textes pour rien'*in sayfalarını kaplayan sessizliğin beni iç dünyamın o zamana kadar asla içine atılmayı göze alamadığım bölgelerine ulaştırmış olduğunu söylüyorum.*

şeylerin son derece yeni, son derece benzersiz olduğunu, öyle ki bunları okurken benim dili ve yazmayı keşfettiğim izlenimine kapıldığımı söylüyorum. Delikanlılığımdan beri sürekli içimi kemiren şeye böylesine garip alanlar arasından geçerek ulaşmanın bende derin bir heyecan yarattığını söylüyorum. Onun, arı sözcüklerden oluşan, her türlü retorik ve her türlü entellektüellikten kurtulmuş tümcelerinin yalınlığını ve keskinliğini sevdiğimi söylüyorum. Onun, içlerinde kendi sesimi duyduğumu sandığım metinlerini çabucak okuyuvermek, sorgulamak, yorumlamak için saatlerce zaman harcadığımı söylüyorum. *Textes pour rien*'in sayfalarını kaplayan sessizliğin beni iç dünyamın o zamana kadar asla içine atılmayı göze alamadığım bölgelerine ulaştırmış olduğunu söylüyorum. Yapıtlarının beni bir bakıma yıkmış olduğunu, ama aynı zamanda benim bunlardan müthiş bir enerji de kazanmış olduğumu söylüyorum. Bütün olarak yapıtlarının

...kendisinin bize çağdaş insanın ne olduğunu göstermeyi başardığını söylüyorum.

kusursuz bir çizgi oluşturduğunu ve herbirinin de zorunlu bir gereksinimi karşıladığını hissetmenin hoş bir şey olduğunu söylüyorum. Örnek yaşamına karşı tam bir hayranlık beslediğimi söylüyorum. Tek düşüncesi, yaşadığı döneme gereğinden çok adım adım eşlik etmek olan bir başka yazarın değil de asıl kendisinin ve yalnızca kendisinin bize çağdaş insanın ne olduğunu göstermeyi başardığını söylüyorum. Uzak durduğu, birşeylere karışmadığı için ona minnet duyduğumu, çünkü yalnızca dışarıda kalanın geniş ufukları aynı zamanda hem uzaklara kadar delip geçebilecek hem de kucaklayabilecek düzeyde bir bakış oluşturabileceğini söylüyorum. Bu yapıtlar bütününün, kesinleme yapmadığını, ama yadsıma yoluna başvurduğunu, sonra da yadsımayı yadsımaya gittiğini, kavranması önemli olan, ama sözcüklerin yakalamayı asla başaramadığı şeyi, iki şey arasında eritmesini çok beğendiğimi söylüyorum. Böylesine gerçek ve böylesine temel

...sayfalarca yazı yazmış, bu kadar çok sıkıntılara atılmış, insana ve insanlık durumuna, bu derece acımasız ve çıplak bırakan bir ışık yansıtmış olan insan nasıl biri olabilir ...

nitelikte sayfalarca yazı yazmış, bu kadar çok sıkıntılara atılmış, insana ve insanlık durumuna, bu derece acımasız ve çıplak bırakan bir ışık yansıtmış olan insan nasıl biri olabilir diye kendi kendime onlarca kez sormuş olduğumu söylüyorum. İçinde birkaç araştırma yapmalıyım diye düşündüğüm alanı kurutmuş gibi göründüğünden yazı yazma çabasını sürdürmek zorunda olup olmadığımı artık bilemediğimi söylüyorum.

Bütün bunları düzensiz bir biçimde ve bir solukta hatta belki de belli bir coşkuyla dile getiriyorum.

Aniden Beckett ayağa kalkıyor. Benden kendisini bağışlamamı istiyor.

Durumun birdenbire bilincine varınca, başını arkaya doğru eğdiğini, omuzlarını geriye doğru çektiğini, soluk almaya çalıştığını görüyorum. Ardından birkaç adım atıyor, sonunda beni heyecan, sıkıntı ve şaşkınlık içinde bırakarak gözden kayboluyor.

Aradan çok uzun süren üç dört dakika geçiyor. Sonra geri dönüyor.

Bitmek bilmeyen, bozulması olanaksız bir sessizlik oluyor.

Bitmek bilmeyen, bozulması olanaksız bir sessizlik oluyor. En sonunda, önümüzdeki günlerde ne yapacağını soruyorum kendisine.

– Burada bir şey yapmak artık olanaksız. Çok sık rahatsız edildim. Sayfiyeye gideceğim. İki hafta kadar kalırım orada.

Bir gün gidip evini gördüğümü, bunun da hoşuma gittiğini açıklıyorum kendisine. Çevresindeki kırlarda ve korularda gezinmekten hoşlandığımı söylüyorum. (Yakındaki küçük köye vardığımda yaşlıca bir hanım ilişmişti gözüme, ona Samuel Beckett adında bir yazarın evinin nerede olduğunu bilip bilmediğini sormuştum öylesine. Bana bilgi verdiği için onu tanıdığı duygusuna kapılmıştım. Ve niyetimin doğruluğunu kanıtlamaya çalışmadan ona şöyle dedim:

– Bu adama karşı derin bir hayranlık besliyorum. Bana ondan söz etmeyi kabul eder misiniz?

Şaşırmış gibi bir hareket yaptı hafifçe, sonra da bana çok yumuşak bir sesle şöyle yanıt verdi :

"Her zaman dinleyecek
bir şey vardır."

– Oh! Bay Beckett...Bay Beckett...Biliyor musunuz, o büyük bir beyefendidir...büyük bir beyefendi.

Onunla ilgili olarak tüm bildiklerini ve düşündüklerini şu birkaç sözcükte toplamak istemiş olduğunu anladım, daha fazla da ısrar etmedim.)

Beckett orada –bunu ortak bir dostumuzdan dolayı biliyorum –yazı yazar, piyano çalar, alış verişini yapar, yemeklerini hazırlar, sert adımlarla yaptığı uzun gezintilere çıkar, hareketsiz bir halde, içinde yakaran şeyin ne olduğuna dikkat ederek hiçbir şey yapmadan saatler geçirir.

– Peki ama hiçbir şey olup bitmediğinde ne yapıyorsunuz?

– Her zaman dinleyecek bir şey vardır.

...sessizlik, sakinlik, yumuşaklık,
...kırılganlık ile genellikle bütün
bunların tersiymiş gibi görünen
şeyin karışımı...

14 Kasım 1975

Closerie des Lilas'da buluşuyoruz. Yine ciddiliğine bürünmüş, dikkat ve düşüncesini bir noktada toplamış, kendi varlığıyla dolu. Yakışıklılığı üstünde. Derin kırışıklıklar var burnunun kökünde. Saçları gür, kısa, iyi taranmış. Yüzü acı ve iç gerilimle biçimlenmiş, oyulmuş, tinselleşmiş. Ama yine de bir gençlik ve canlılık havası taşıyor. Onunla her buluştuğumda, beni böylesine şaşırtan şey, sessizlik, sakinlik, yumuşaklık, pasiflik, rıza gösterme, kırılganlık ile genellikle bütün bunların tersiymiş gibi görünen şeyin karışımı: O insanı gerçekten etkileyen bu keskin bakışta hissettiğiniz olağanüstü

Yazdığı şeyleri giderek daha az sevmeye başlamış.

nitelikli gözle görülür bir enerji, bir güç.

Sessizlik daha şimdiden çöktü, ben de diyalogu nasıl başlatacağımı bilemiyorum.

Galerie Maeght'ın son günlerde Bram Van Velde'ye ayırmış olduğu monografinin bir örneğini verdiler bana az önce. Bir göz atmak isteyip istemediğini soruyorum. Çekip alıyor onu elimden. Röprodüksiyonlara çok dikkatle bakarak, metnin birkaç sayfasını üç dört kez okuyarak baştan sona gözden geçiriyor.

Bram'dan söz ediyoruz uzun uzadıya, bana bir yığın soru soruyor.

Sonra da ben ona, kendi çalışmasıyla ilgili sorular yöneltiyorum.

– Elimde her zaman başlanmış bir şey vardır. Uzun olabilir, ama giderek daha da kısalıyor.

Yazdığı şeyleri giderek daha az sevmeye başlamış.

İstememeye, yapamamaya ulaşmada güçlük çekmiş mi, bunu soruyorum kendisine.

– Evet, 1946'ya kadar yapabilme durumunda olmak amacıyla öğrenmeye çalıştım. Sonra yanlış yolda

"Ben zaten hiçbir şeyin derinine inmedim ki."

olduğumu farkettim. Ama kimbilir belki de yalnızca yanlış yollar vardır. Bununla birlikte, size uygun olan yanlış yolu bulmak gerekir yine de.

– Gizemcileri okudunuz mu?

– Evet, gençliğimde. Ama derinine inmedim.

Ve bunalmış bir tonda devam ediyor :

– Ben zaten hiçbir şeyin derinine inmedim ki.

Şaşkınlığımı gizliyorum ondan. Uzun bir sessizlik oluyor.

Yeniden söze başlıyorum:

– Bu gizemcilerin yapıtlarında sizin yazmış olduğunuz tümcelere benzer onlarca ve onlarca tümce bulunabilir. Dinsel inanç sorunu bir yana bırakılırsa onlarla sizin aranızda pek çok ortak nokta bulunabileceğini düşünmüyor musunuz?

– Evet...Belki de kimi kez anlaşılmaz olana aynı biçimde katlanma söz konusu olmuştur.

Bernard de *Clairvaux*'dan söz ederek konuşmaya devam ediyorum. Clairvaux'nun yapıtında, *L'Innommable*'ın en iyi bölümlerinde

"Öznenin tam anlamıyla ortadan kalkması söz konusu."

görülen aynı ritim, aynı soluk, aynı keskinlikteki parçalara rastladığımı söylüyorum.

Açıkça gülüyor ve kendi kendisine yapacak sitemleri olduğuna beni inandırarak susturuyor.

Neye telmihte bulunduğunu biliyorum ve onunla birlikte gülüyorum.

Yapıtlarına dönüyoruz. Kendisinin giderek metinlerinden daha çok silinmiş olduğunu kabul ediyor.

– Sonunda, artık kimin konuştuğu bilinmiyor. Öznenin tam anlamıyla ortadan kalkması söz konusu. Kimlik bunalımı işte buna yol açıyor.

Sanatçıdan istenenin, yaptığı şeyden, onun birey olarak kendini çekip ortadan kalkması olduğunu sanıyor.

Textes pour rien'e dönüyorum.Birkaç küçük şey alıntılıyorum..."şu bollaşan hiç(lik)..." Gülümsüyor.

Her ikisi de bir bütün yaratmayı, bu bütünü sonsuz zenginliği içinde vermeyi amaçlayan Joyce'tan ve

...metnini hep daha fazla sıkıştırıp kısaltarak ters yöne, hiçliğe doğru ilerliyor.

Proust'tan söz ediyor bana. Yapıtlarının elyazmalarını ya da düzeltme yaptıkları provaları incelemenin yeterli olduğunu belirtiyor. Onlar durmadan ekleme üstüne ekleme yapıyorlardı. Kendisiyse metnini hep daha fazla sıkıştırıp kısaltarak ters yöne, hiçliğe doğru ilerliyor.

Ona dil konusunda olduğu kadar kullandığı yöntemler konusunda da dünyasının "yoksulluğundan" söz ediyorum: Kişileri az, çözüme götüren olaylar az, ele alınan sorunlar az; bununla birlikte önem taşıyan her şey söyleniyor, hem de ne kadar kesin ne kadar benzersiz bir biçimde.

Gülümseyerek bir yerde her iki tarzın birbirine ulaşması gerektiğini söylüyor.

– Çoğu kez, nasıl olup da utanç duygusu altında ezilmemiş olduğunuzu sormuşumdur kendi kendime.

Yanıt verecek bana, düşüncesinden cayıyor. Tıpkı geçen seferki gibi tümüyle kendi içine dalıyor, ve o zaman, sanki artık onda hiçbir şey yaşamıyor: Bakışı inanılmaz derecede şiddetli, sabit ve görmekten uzak,

...binlerce insanın bu yapıtları okuyarak kendi derinliklerinde yatan ama bilincinde olmadıkları şeyi keşfedebildiklerinden söz ediyorum.

yüzü ve bedeni taş kesilmiş...

Dakikalar süren uzun bir sessizlikten sonra birden kendine geliyor.

Yeniden uzun bir sessizlik oluyor. Ama ben devam etmek zorunda olduğuma inanıyorum. Onda yazı ve iletişime karşı bir inancın nasıl olup da varlığını koruyabildiğine şaştığımı söylüyorum.

Kendisi de şaşmış buna. Gizemden söz ediyor.

Yapıtlarının evrenselliği konusuna geliyorum. Bütün dünya adına binlerce insanın bu yapıtları okuyarak kendi derinliklerinde yatan ama bilincinde olmadıkları şeyi keşfedebildiklerinden söz ediyorum.

Başını sallıyor.

– Bu da, bu da bir gizem.

Devam ediyor konuşmaya, ama çok alçak sesle söylediği sözcükleri kaçırıyorum.

Sonra kendisine bir dilekçe imzalatmak isteyen bir editör-yazar X...tarafından konuşmamız yarıda kesiliyor.

X...Beckett'i şiddetli ısrarıyla tedirgin edip gittiğinde ben de

"Fanatizm, budalalıktır."

görüşmemizin sona erdiğini biliyorum.

Dört beş dakikalık bir sessizlik oluyor, kalkma işaretini vermesini bekliyorum.

Ama bu kez o, benimle ve işimle ilgili sorular soruyor.

Bayramlar sırasında Paris'te bulunmamak için Aralıkta Fas'a gidecekmiş.

İrlanda'dan söz ediyorum. 1968'de bir ölüm nedeniyle çağrılmış İrlanda'ya ve orada beş gün kalması gerekmiş, ama bir daha oraya hiç dönmemeyi düşünüyormuş. Şu savaş konusunda ne düşünüyor? İlgilenmiyormuş. Ama bir an sonra oldukça ateşli bir tavırla söz ediyor savaştan. Mitterrand'ın şu sözünü söylüyor bana: "Fanatizm, budalalıktır."

– Orada iki değil ama üç, dört, beş fanatizm var, onlar da başka fanatizmler tarafından bölünmüş.

Neden Franco'nun 25 Kasıma kadar hayatta tutulması için gayret gösterildiğini anlatıyor. Bu tarihte hükümet başkanını bir Franco'cu

Sessizlikten söz ediyor
bana coşkuyla.

atayabilirmiş, oysa daha önce öbür saftan birinin bunu yapması söz konusuymuş.

– Goya bile böyle şeyleri düşünmemiştir.

Sayfiyedeki evine yine gidiyormuş, orada yalnız başına üst üste iki üç hafta kalıyormuş. Sabahları yazıyormuş. Öğleden sonraları ufak tefek işler yapıyor, ya yakınındaki çayırda yürüyüşe çıkıyor ya da daha uzaklarda ıssız yerler bulmak ve oralarda gezinmek için arabasına atlayıp gidiyormuş.

– Peki yalnızlık size hiç acı vermiyor mu?

Şaşırmış gibi bir hareket yapıyor.

– Yok hayır. Hiç de değil.Tam tersi. Ama daha genç olsaydım katlanamazdım.

Sessizlikten söz ediyor bana coşkuyla. Doğuşundan batışına kadar güneşin hareketini izleyebilmekten aldığı zevki anlatıyor.

X... tarafından kendisine az önce söylenmiş olan şeye karşılık olarak bana edebiyat alanındaki başarıdan söz ediyor. Van Gogh'u anımsıyor...

Sessizlik uzadıkça uzuyor.

– İnsan onun bir tek tuvalini bile satmadığını düşününce...

– Van Gogh'u çok mu sevdiniz?

Bana öylesine keskin bir bakış yöneltiyor ki, sorduğum sorunun onu sarstığını anlıyorum.

İki ya da üç kez bana yanıt vermek için hamle yapıyor ama gerisini getiremiyor. Sessizlik uzadıkça uzuyor. X...'in yaptığı baskıdan beri bağlantı kopmuş durumda, birbirimizden ayrıldığımız sırada biraz hayal kırıklığına uğramış olduğumu, beklentimin de boşa çıkmış olduğunu kendimden gizleyemiyorum.

...gereksinim duyduğu, benim de
onun sözcükleri ardında duymaktan
hoşlandığım sessizliği
düşünüyorum...

11 Kasım 1977

Öğlen olmak üzere. Onu evinin karşısındaki büyük bir otelin barında bekliyorum. Gelirken yolda alışverişe çıkmış olan Bayan Beckett ile karşılaştım.

Yan masaları Japon turistler doldurmuş, gürültü patırtı var ortalıkta. Buna tepki olarak, Beckett'in gereksinim duyduğu, benim de onun sözcükleri ardında duymaktan hoşlandığım sessizliği düşünüyorum ve aklıma Bram Van Velde'den dinlediğim ona da bir gün kaygı verici bir havayla Beckett'in anlatmış olduğu şu hikaye geliyor.

Yazarın biri açık bir pencerenin karşısında, çalışma masasında

"Bir felaket olacağını hissediyorum."

oturmaktadır. Ama birden aşağıda bulunan kapıcı kadının odasındaki sonuna kadar açık radyodan gümbür gümbür bir insan sesi yükselir.

Yazar uzun bir süre sonra bu duruma dayanamayarak pencereye atılır ve bağırır:

– Bir felaket olacağını hissediyorum.

Kapıcı kadın aynı anda hem üzgün hem de yalvaran bir sesle yanıt verir.

– Ama beyefendi bu radyo bütün hayatım benim.

Yazar :

– Mademki öyle, o zaman hiçbir şey söylememiş olduğumu kabul edelim.

Beckett geliyor. Dingin bir hali var, karşılıklı konuşmamız da kolayca başlıyor.

Bram Van Velde ile ilgili bilgi almaya çalışıyor. Sağlığını, işini, başına gelen felaketi nasıl göğüslediğini öğrenmek istiyor. Onun eskiden olduğu gibi yine yürümeyi sevip sevmediğini soruyor. Bana hâlâ, sırrını kendisinin bildiği çarpıcı tümceler

Ama onun asıl yeğlediği, hiçbir şey yapmamakmış.

...sessizliği seviyormuş.

söyleyip söylemediğini, bir de erkek kardeşinin ölümünden etkilenip etkilenmediğini soruyor. Bütün o yıllar boyunca görüşmediklerine şaşıyor. Kendisine Bram'ın ne durumda olduğunu anlatmaya çalışıyorum.

– Anladım ama yine de, diyor ve ben onun sesinde bir hüzün, bir kuşkululuk hissediyorum.Yine de... iki kardeş...

Son yıllarda Geer ile karşılaşmamış. Ama onun yaptığı resimleri hâlâ beğeniyormuş, savaştan önce satın almış olduğu iki tuvalini de elden çıkarmamış.

Geer'in karısı bir süre önce ona telefon etmiş. Geer ölmeden önce Beckett'i çağırmış olmalı.

Beckett üç hafta kaldığı sayfiyedeki evinden yeni dönmüş. Gezmiş, sık sık piyano çalmış, biraz okumuş. Şu sıralar Heine'nin son şiirlerine dalmış, bunların inleme, yakınma gibi şeyler olduğunu söylüyor bana. Ama onun asıl yeğlediği, hiçbir şey yapmamakmış. Oturup saatlerce pencereden bakmakmış. Özellikle sessizliği seviyormuş. Pancar arabalarının

"...bir piyes tasarladım. Bir dakikalık bir oyun bu."

yoldan geçerken çıkardığı gürültüden de söz ediyor bana.

Ama ya zamana nasıl dayanıyor?

– Ağır gelmiyor bana. Hattâ günlerin çok çabuk geçtiğini bile düşünüyorum. Şaşıp kalıyorum buna. Daha genç olsaydım bu kadar gün boyunca yalnız kalmaya katlanamazdım.

Gülümseyerek bir de şunları söylüyor bana:

– Kimi kez yürürken adımlarımı saydığım oluyor.

– Ya şu sıralar, ne üstünde çalışıyorsunuz?

– Bu gece uzun süre uykusuz kaldım ve bir piyes tasarladım. Bir dakikalık bir oyun bu.

Aniden hareketleniyor, sandalyesinin yerini değiştiriyor, karşıma geçiyor, kadehlerimizi, çakmağını, içinde küçük purolar bulunan metal kutuyu geriye itiyor.

– Yalnız biri, ayakta, sessiz, hareketsiz duruyor. Biraz geride, kulise yakın bir yerde. (Bir sahneyi canlandıran masanın üstünde eliyle onun nerede durduğunu gösteriyor

...dünya üstünde insanın adımının,
bizim adımlarımızın önemini
anlatıyor.

bana.) Her şey alacakaranlıkta geçiyor. Bir erkek beliriyor. İlerliyor. Ağır adımlarla. Hareketsiz duran kişiyi farkediyor. Duruyor, heyecanlı bir halde.

– Birini mi bekliyorsunuz?

Baş hareketiyle kendisine olumsuz yanıt veriliyor.

– Bir şeyi mi?

Aynı yanıt.

Birkaç saniye sonra, yoluna devam ediyor.

Bu kez öbürü:

– Nereye gidiyorsunuz?

– Bilmiyorum.

Bir an sonra Beckett gülümseyerek sözünü bitiriyor:

– Belki de öneri olarak sunulabilecek bir şey olur.

Son oyunu *Pas*'dan (Adımlar) söz ediyoruz. Bana bu dünya üstünde insanın adımının, bizim adımlarımızın önemini anlatıyor.

Hep bu gidiş geliş...(Eliyle de, cezaevindeki tutuklunun, kafesteki vahşi hayvanın o hareketini çiziyor.) Bram'ın çok iyi bildiği bir şey, bu ayak sesleri...

Şaşılacak kadar kısa olan son anlatılarında ve son oyunlarında bütün insanlık durumu birkaç sözcükle belirtilmiş: Bekleyiş, sıkıntı, umut, aşk, ölüm...

İmgeler geliyor gözümün önüne ve ona yapıtlarından söz ediyorum. Bütünlük konusundaki topyekün görüşünden söz ediyorum. Şaşılacak kadar kısa olan son anlatılarında ve son oyunlarında bütün insanlık durumu birkaç sözcükle belirtilmiş: Bekleyiş, sıkıntı, umut, aşk, ölüm... Somutluğun içine tüm varlığıyla dalmış, en küçük ayrıntıyı yakalıyor ve aynı zamanda, Sirius yakınlarına takılmış olan bakışı bütünü kucaklayabiliyor.

– Evet, diye onaylıyor...Burada –işaret parmağını masaya bastırıyor– ve de –işaret parmağı yukarıya doğru kalkmış– milyonlarca ışık yılı ötede olmak gerekir. Aynı zamanda...

Uzun bir sessizlik oluyor.

– Bir yaprağın düşmesi ile Şeytan'ın düşmesi aynı şeydir...

Açıkça ve var gücüyle gülerek:

– Harika, değil mi? Aynı şey...

Uzun bir sessizlik oluyor.

– Ama nasıl söylemeli ki bunu... Zamir yok... *Ben* yok, *o* yok, *biz* yok, hiçbir şey uymuyor.

"...her şey bizi öfkelenmeye davet ediyor..."

Uzun bir sessizlik oluyor.

– Şu rezil dünyada her şey bizi öfkelenmeye davet ediyor... Ama çalışma düzeyinde... Ne diyebiliriz ki? Hiçbir şey söylenebilir değildir.

Yapıtlarındaki benzersizliğin neye bağlı olduğunu toparlayıp sınırlandırmaya çalışıyorum. İnsanoğlunun son dört yüzyıldır kendine, güven verici ve ödüllendirici bir imaj yaratma uğraşına var gücüyle sarılmış olduğunu saptıyorum. Oysa Beckett işte asıl bu imajı bozmak istemiş.

Bu yolda kendisinden önce Leopardi, Schopenhauer ve daha başkalarının... yürümüş olduğunu belirtiyor.

Ben kanıt getirmeyi sürdürüyorum.

– Evet, diyerek kabul ediyor, onlarda belki de hâlâ bir yanıt, bir çözüm umudu vardı. Bende yok.

Olumluluk sözcükleriyle konuşmaktan vazgeçmekle kendini olumsuzluğa dayalı bir yaklaşıma kaptırmayı yeğlediğini ekliyorum.

Çıkışıyor bana:

"Saçmadır demek de saçma. Bu da yine bir değer yargısında bulunmak demektir. "

– Olumsuzluk olanaklı değil. Olumlama da aynı öyle. Saçmadır demek de saçma. Bu da yine bir değer yargısında bulunmak demektir. İtiraz edemezsiniz, düşüncenizi belirtemezsiniz.

Uzun bir sessizlikten sonra:

– Olası bir zamirin, çözümün, tepkinin, tavır takınmanın bulunmadığı yerde durmak gerekir... Çalışmayı bu kadar korkunç derecede güç kılan da budur işte.

Şu sıralar tezgahta neler olduğu konusunda sorguluyorum onu.

Şimdilerde İngilizce yazıyormuş, çünkü bu dil onun için artık yabancı dil haline gelmiş. Ama sonra yazdıklarını yeniden Fransızca'ya çevirmek gerekiyormuş, bu da onun seve seve vazgeçeceği fazladan bir emek harcamaymış: Tamamladığı bir metne yeniden dönmeyi sevmiyor.

Madeleine Renaud Japonya'da *Pas moi*'yı (Ben Değil) gerçek bir başarıyla oynamış, Beckett yapıtının orada böyle bir yankı yapabileceğine inanamıyormuş.

İrlanda'dan, ailesinden söz ediyoruz.

En yakın akrabaları onun yazdıklarının bilincine varmış mı? Hayır varamamış.

En yakın akrabaları onun yazdıklarının bilincine varmış mı? Hayır varamamış. 1933'te ölen babası da, 1950'de ölen annesi de, 1954'te ölen erkek kardeşi (onun yazı yazmaya girişmesine kınayarak bakıyormuş) de yazdıklarından tek sayfa okumamış.

– Dinin etkisinden kurtulmayı başarabildiniz mi?

– Dışa dönük davranışlarımda kuşkusuz... Ama geri kalanı için...

İşimle ilgili olarak bilgi almak istiyor, kendisine yanıt verdikten sonra ben de ona yeniden çalışmasıyla ilgili sorular soruyorum.

Gülerek şu sıralar geleneksel ölçüde kısa şiirler yazdığını, bunları *mirlitonnades* olarak adlandırdığını söylüyor. Dergi çıkaran bir dosta birşeyler yollamaya razı olup olmayacağını sormaya kalkışıyorum o da kabul etme inceliğini gösteriyor.

(Birkaç gün sonra bu dostun eline *mirlitonnades*'a ait şu kısa şiir geçiyor:

Shakespeare'i çok okumuş. Kutsal Kitap'ı çok okumuş, özellikle gençliğinde.

ölgün ışıklar sınır kenar çizgileri
gidip gelen mekik taşıtlara özgü
bir adımdan da öte sönerler
geri döner yeniden harelenirler
durma(k) daha çok
her ikisinden de uzak(ta)
kendi evinde kendi olmadan
ne de onlar

Bu görüşme sırasında bana söylenmiş olan şeyler en eksiltili olanlar arasında yer alan bu dizeleri anlamama yardımcı oldu.)

Ona Hölderlin'den söz ediyorum. Özellikle çılgınlık şiirlerini seviyor, ama sayfalarcasının da dikkatini çekmediğini açıklıyor. Altı ya da sekiz yıl önce, bir televizyon çalışması nedeniyle Stuttgart'tayken bu durumdan yararlanıp Tübingen'e gitmiş ve orada Hölderlin'in, çılgınlığının tutsağı olarak yaşamının son otuz yılını geçirdiği kuleyi ziyaret etmiş.

Okuduklarıyla ilgili sorular soruyorum yine ona. Evet Shakespeare'i çok okumuş. Kutsal Kitap'ı çok okumuş, özellikle gençliğinde. Bana

"Evet...seviyorum...seviyorum
onların...onların mantıksızlığını..."

ailesinin Protestan olduğunu anımsatıyor, ve Protestanların Eski Ahit'e pek düşkün olduklarını ekliyor. Çeviri tarihi 1610 olan İngilizce bir Kutsal Kitap'ı varmış. Bu metin çeviri yanlışlarıyla doluymuş ama eşsiz güzellikteymiş.

Ona peygamberlerden, İşaya'dan, Yeremya'dan, Amos'tan söz ediyorum.

Aynı kanıyı paylaşıyor ve düşünceli bir halde, ağzından bir mırıltı dökülüyor:

– Eyyub...

Gizemcileri anımsatıyorum, Aziz Jean de la Croix'nın, Eckhart Usta'nın, Ruysbroek'un... adlarını anıyorum, onları ara sıra yeniden okuduğu oluyor mu, onların yazılarından kaynaklanan şeyi seviyor mu, onu soruyorum.

– Evet...seviyorum...seviyorum onların...onların mantıksızlığını... onların çok tehlikeli mantıksızlığını...şu alevi...mantık denilen şu zırvalığı kül eden şu alevi.

"İçimde katledilmiş bir varlık taşıdığım duygusunu hep hissetmişimdir. Ben doğmadan önce katledilmiş bir varlık. Bu katledilmiş varlığı bulmak zorundaydım ben. Ona yeniden can vermeyi denemeliydim."

"Şu rezil dünyada her şey bizi öfkelenmeye davet ediyor... Ama çalışma düzeyinde... Ne diyebiliriz ki?... Hiçbir şey söylenebilir değildir."

"Yazı yazmak beni sessizliğe sürükledi."
Samuel Beckett

ISBN 975-6827-40-8
9 789756 827406